

Kem
a
1684.

Keim, 16 84 2

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE
FEBRE
LENTA NERVOSA,

QVAM
CONSENSV FACULTATIS ILLVSTRIS MEDICAE
IN ALMA FRIDERICIANA,
PRO
SVMMIS IN ARTE MEDICA
ET
CHIRVRGICA HONORIBVS LEGITIME IMPETRANDIS
DIE VIII. IVN. MDCCXCII.

H. L. Q. S.
PVBLICE DEFENDET,
A V C T O R
MICHAEL WOLFGANGVS AKOZLOWSKI
P O L O N V S,
CHIRVRG. ET ART. OBSTERRIC. MAGISTER
CELSISS. PRINCIPIS NICOLAI
A RADZIWILL ARCHIATER

HALAE SAXONVM
L I T T E R I S H E N D E L I I.

Dubl. in Ker. 3488/12
PROFESSOR UNIVERSITÄT MEDICINAE

FEBRE
LENTA NERVOZA

CONFERENTIA FACULTATIS MEDICINAE
IN ACADEMIA

ZAMMENSITZUNG DER MEDICINISCHEN
FACULTÄT DER UNIVERSITÄT

DIE 11. JAN. 1848

BEZUG NEHMEND

HEINRICH WOLFFENBUTEL

LEHRER

LEHRER AN DER UNIVERSITÄT
DIE 11. JAN. 1848
A. F. W. W.

LEHRER AN DER UNIVERSITÄT
DIE 11. JAN. 1848

ILLVSTRI, EXCELLENTISSIMO, ET DOCTISSIMO

DOMINO

IOANNI NOBILI
A BOECKLER,

SERENISSIMI STANISLAI AVGVSTI POLONIAE REGIS

POTENTISSIMI ARCHIATRO PRIMARIO ET CONSILIARIO

INTIMO,

MEDICINAE AC PHILOSOPHIAE DOCTORI,

COLLEGII MEDICI,

QVOD VARSAVIAE FLORET, PRAESIDI PERPETVO

NEC NON

PLVRIVM SOCIETATVM ERVDITARVM SODALI

ETC.

V I R
ILLVSTRIS, EXCELLENTISSIME
ATQVE
DOCTISSIME,

DOMINO
IOANNI NOBILI
BOECKLER

Varias inter vicissitudines, quibus patria mea sub auspicijs Regis nostri augustissimi fuit obnoxia, eximio profecto splendore ardua eminet mutatio ea, quam, TE duce et praefide, artis medicae et chirurgicae studium subiit. Per omnes sane Poloniae provincias honor laudesque in secula duraturae TE manebunt, quippe cuius auctoritate et laboribus politia medica rationalis spiritum quasi et sanguinem recepit, adeo ut civium millia,
ne-

necata quondam ope histrionum et un-
guentariorum, nunc salva ferventur et
incolumia. Taceam quidem T V A, Vir
illustris, de ipsa sanctissima Stanislai Au-
gusti patris patriae persona, insignia be-
nemerita. Attamen quis dubitarit, Me-
dicum amplissimis esse ornandum verbis,
cuius industria et auxilio Rex noster cle-
mentissimus iniqua compluries valitudine
tentatus, uniuersae polonicae gentis in in-
crementum fuerit seruatus incolumis? Quis
denique non praedicarit eiusmodi virum
ad politioem vitae civilis rationem natum
factumque, qui in regum palatio ultra vi-
cennium aequali cum laude scenae seruire
noverit? Et haec erant maiora incitamen-

W. DE KÖNIG W. S. H. I.

ta meam ad erigendam fiduciam idonea,
quo magis has literarum mearum primitias
illustri T V O nomini ex veteri formula da-
re, dicare, consecrare auderem. - T V V M
erit, V I R I L L V S T R I S, leve hoc arida-
que pumice expolitum munusculum aequi-
bonique consulere. Quod, ut pro T V A
comitate facias, meque in posterum T V A E
benivolentiae et tutelae commendatum ha-
beas, etiam atque etiam rogo et obtestor.

ILLVSTRIS TVI NOMINIS

CVLTOR ADDICTISSIMVS

M. W. DE KOZLOWSKI.

I.
DESCRIPTIO MORBI.

I.

ANTIQUITATES.

De febre lenta nervosa, quae HVXHAMI nomine insignitur, locuturo liceat in antiquitates huius morbi discurrere, ut ostendam, veteres omnino, licet sub diversis nominibus, hunc affectum cognovisse. Sicut enim GLASSIO¹⁾ concedimus, novum morbi cuiusdam regimen nova fere semper nomina creare solere, ita hoc imprimis de hac febre valet, quam, cum nova plane methodo debellare conaretur HVXHAMVS, novam quoque esse contendit.

Quanquam itaque GRANTIO²⁾ nollem dare, veteribus hanc febrem sub nomine *lipyriae* innotuisse; arbitror tamen febrem, quam veteres

1) Comment. duodec. de febribus, p. 2.

2) Enquiry into the nature of fevers, p. 148. (ed. 1772.)

veteres dixerunt *Synochum non putrem*, eamdem esse, quam nos HVXHAMO tribuimus. Febres illae, *afodes, lyngodes, phricodes, typhodes, lipyriae*, quae tot occurrunt apud veteres Graecos, ad acutissimos potius morbos pertinent, quam ad febrem, quae per septimanas durare solet, atque ideo etiam morbis lentis adnumeraur. Synochus autem non putris saepius limites febris exactae excedit, ideoque a veteribus ita describitur, ut cum nostra specie egregie congruat: praesertim vero hoc de *epialo* veterum valet, quem ex pituita orientem et singulari quodam perfrigerio stipatum, ample et uberrime describit GALENVS. 3)

Nec nostris temporibus HVXHAMVS primus fuit, qui hunc morbum uberius tractaverit. Praeter BAGLIVVM 4) enim et WILLISIVM 5), egregie epidemiam huius febris descripsit unicus eximius THOMAS SYDEN-
H A-

3) De different. febr. lib. II. c. 6.

4) Opp. p. 424. f. tr. de salivae natura usu et morbis.

5) De morbis convuls. c. 8.

HAMVUS 6), Angliae lumen, artis Phoebus,
ex quo plura nos de huius morbi indole et
historia didicisse, ingenue fatemur.

2.

SYMPTOMATA.

Terrentia morbi, uti CELSVS loqui solebat, fere semper hypochondriacae passioni similia sunt. 7) Dies enim multos praecedere solent absque febre varia symptomata, quae, nervosum systema valde esse affectum et debilitate universum corpus pati, commonstrant. Meticulositas aegri et adiaphoria cum morositate, tristitia et facili excandescencia iunguntur. Praeterea frigus leve cum calore alternans, pulsus languidus, depressus, agrypnia et oculorum tristis aspectus, pallor faciei et frigus extremorum febris accessum imminere docent.

Post aliquot dies adoritur febris adeo levis, ut initio quidem hoc nomen, aegri saltem

A 2

iudi-

6) Febris continua annorum 1661. sq. Opp. T. I.
p. 28. sq.

7) MANNINGHAM on the symptoms, nature and cure of the febricula or little fever. p. 15.

4

iudicio, vix mereatur: febricula vesperi exacerbatur; frigus sere semper multo debilius quam in aliis febrium speciebus, pulsus frequentior et languidior, debilitas totius corporis multo insignior post quemque paroxysmum fit. Ea demum accedit asthenia universalis, ut obambulare aegri haud amplius possint, sed lecto decumbere malint. Horrores continui per intervalla etiam manent, cum perfrigerio extremitatum. 8)

Haec quidem primordia febris obscura ut plurimum sunt; febriles ipsi motus assidui, nunc plusculum elatiores, nunc vero depressoires nullam temporis legem observant. 9) Non raro aegrotum apyretum dixeris, si ex pulsu, corporis contrectati calore, ipsisque secretionibus, utpote aut ex toto aut propemodum naturalibus, febrim aestimaveris. Saepius febris intermittens speciem, 10) nonnunquam hemitritaei, 11) prae se fert.

Quam-

8) HUXHAM de febr. c. IV. Opp. T. II. p. 78.

9) STOLL ratio med. T. II. p. 31.

10) HUXHAM. l. c.

11) POUPPÉ DES PORTES histoire des maladies de St. Domingue, T. II. p. 46.

Quamquam saepius adfit diarrhoea, haud raro tamen obstructio pertinax aegrum excruciat: sitis fere nulla aut saltem non valde intensa: nausea, oppletio praecordiorum et ructus vapidi, pituitosi, vomituritio cum eructatione eiusdem materiei. Lingua alba, mucosae tenaci gelatinoso obducta, non arida, nisi in media parte. ¹²⁾ Urina ab initio cruda, sero lactis similis, praetenuis, saepius tamen sedimento albo, aut flavo, divulso, ¹³⁾ praedita est.

3.

CONTINUATIO.

Interiectis aliquot diebus debilitas augeatur, perpetuis horripilationibus nihil critici praesagientibus, excepto tantum calore post partum accedente, cum virium insigni deiectione, quae signa pathognomonica huius febris arbitratur NEIFELDVVS, ¹⁴⁾ iatromathematicus quidem, bonus tamen observator. Respiratione fit debilior, minor, suspiriis clangosis

in-
¹²⁾ DON. MONRO, praefectio. med. ex CRONII instit. p. 134.
¹³⁾ HOLLER. de morb. intern. lib. II. p. 350.
¹⁴⁾ Ratio medendi morbis, p. 197.

St.

interiectis. Aeger mutus procumbit, dolere se non fatetur, aut tantum de frigoris singularis sensu dolorifico in capite, et praesertim in vertice, conqueritur. Hic dolor adeo molestus est, ut dormire aegrum non finat: adest vel vera agrypnia, vel somnolentia ea, qua aeger dormire videtur, re ipsa vero non dormit. Sensus fere omnes penitus obtupescunt, loquela ipsa fit difficilis, vox frequenter intercipitur, visus vel dittopia vel aliis hallucinationibus, praesertim vero vertigine, afficitur, quam comitatur nonnunquam amauroseos verae species. Auditus minuitur vel baryecoeae ea species occurrit, quae surditati propior est, vel obauditio singularis, ut mox tympana, mox campanas, iam aquae irruentis sonitum percipere sibi videantur. Tactus eo modo mutatur, ut frigoris, calorisque vicissitudines haud ita sentiant, sibi que videantur frigere, cum tamen caleant.

Interea cum debilitate semper adaucta et *pulsus* frequentia crescente, robore vero sensim sensimque prostrato, item cum urina vel corona cincta vel nubecula ex enaeoremate

con-

conspicua, vel tota farinosa, turbulenta, contingunt systematis nervosi et irritabilis manifesta vitia et perturbationes. *Delirium* sequitur *sudatiunculas* frigidas, glutinosas, partiales; et urinam, cuius sedimentum gradatim ad nubeculam elevabatur. Est autem fere nunquam ferox, nec cum vehementibus actionibus stipatum, sed tranquillum, mitissimum, studiosum, quod saepe sola mutitate et taciturnitate, nonnunquam vero oculorum aspectu truci, torvo, oculis inter dormiendum semiclausis, ut albuginea sola transpareat, saepe vero labiorum perpetua agitatione et obmurmuratione, manifestatur.

4.

CONTINUATIO.

Dum deliria eiusmodi obtingunt, status febris adesse dicitur, qui plerumque septimo vel octavo die, nonnunquam vero ferius, contingit. Lingua, quae antea alba et mucosa esset, nunc arida fit et rubra: saepe fissa apparet, exserta iussu medici tremit prae debilitate. Actiones fere omnes voluntariae miram adesse atheniam commonstrant. Soporosus status cum deliriis

deliriis alternat: et, si quando intervalla lucida occurrunt, stupor haec occupat universalis, quo functiones totius corporis afficiuntur. Pulsus celeritate crescit et debilitate; fit vibrans, vermicularis. Sanguis, e vena forte missus, est floridus, resolutus, neque unquam crusta phlogistica obductus. Color faciei frequenter mutatur. Accedunt convulsivi motus in musculis singulis, palpitationes et subsultus tendinum, raro autem convulsiones verae universales. Aeger somnum metuit et conatur eundem avertere, cum dormienti sibi mortem instare aut deliria suspicetur. Huc denique hydrophobia spuria saepius pertinet, quae convulsivum statum oesophagi designat: 15) alias adest angina, praesertim in complicatione gastrica. 16)

In hoc statu lumbrici nonnunquam eiiciuntur, sed nullo cum levamine. 17) Horripilationes, quae antea adessent, in caloris acrem,

mor-

15) BURSER Instit. med. pract. Vol. I. §. 297.

16) FINKE de morb. biliol. anom. p. 201.

17) MORGAGNI de sedib. et causis morb. ep. VII.
n. 15.

mordacem sensum transeunt, ut et febrim putridam adesse ex hoc signo perperam credat medicus. — Animi praeprimis deliquia frequentiora summam adesse debilitatem monstrant: quae quo saepius recurrunt, eo maius periculum, eo gravior necis propinquae metus. Ob syncopes frequentiores, fereque essentiales huius febris comites, *syncopales humorales* febres dixerunt Arabes. 18) Ea demum deiectio virium et abolitio irritabilitatis et sensibilitatis accedit, ut excretiones fere omnes, incito et invito aegro, profundantur, quod mortem esse propinquam tantum non semper ostendit.

His iunguntur anima frigida, extremorum frigus, eruptio deinde peticularum atrarum, aut miliarium, aphtharum denique lividarum fuscarum, circulis lividis cinctarum. Moriuntur aegri vel inter convulsiones, vel in stupore illo universali. — Quodsi vero sanitas sequitur, haec post 30 - 40 demum dies, nec subita crisi eaque perfecta contingit, sed lyfi et madida cutis superficie, aut metastasibus varii generis, de quibus infra (§. 10. II.)

5.

18) EBNSINA lib. IV. sen. I. tr. II. c. 53.

ACCIDENTIA MORBI.

Frequentior est, testibus fere omnibus medicis, febris lenta nervosa nostris temporibus, quam olim: quod ex victus ratione depravata, vita imprimis sedentaria, et potibus vinosis BUCHANIVS 19) explicat. Vicem vero gerere inflammatoriarum, quae pristinis temporibus toties occurrebant, 20) nonnullis placuit. — Frequentior quoque videtur HOMIO 21) morbus in hominibus a XVIII — XXX annos, quam vel in iunioribus vel in senioribus.

Contagium quamlibet in hac febre quaesiverint varii auctores, 22) cum HOMIO tamen credo id fere nullum esse, quia ii, qui contagiosum esse morbum contenderent, commutaverunt fere semper cum putrido statu.

Epi-

19) Hausarzneykunde, K. 19. S. 222. ed. 1792.

20) HOME'S klinische Veruche, S. 14.

21) l. c.

22) Reflexions on the general treatment and cure of fevers p 85. — CAMPBELL on the typhus or the low contagious fever. 8. Oxford. 1785.

Epidemicam tamen naturam huius febris plures fide dignissimi auctores testati sunt. Sic SYDENHAMVS 23) vernam constitutionem anni 1661. et MORGAGNIVS 24) aliam epidemiam anni 1711, quae primum quidem cum convulsivis affectibus, deinde vero cum deliriis erat stipata, descripserunt. Notatu maxime deinde digna est ea epidemica constitutio, quam memoravit HVXHAMVS 25) anno 1737., quaeque pluviis continuis annorum praecedentium producebatur. Hanc sequuntur GRANTII egregia historia *synochi non putris* anni 1769. 26), HOMII 27) descriptio epidemiae 1773., STOLLII 28) deinde, WEIKARDI 29) et TESSERII. 30) Vernales hae fere omnes sunt constitutiones, eoque tempore ingruerant epidemiae, dum frigus hiemale

23) Opp. T. I. p. 26.

24) Ep. VII. n. 16.

25) Opp. T. I. p. 163.

26) Enquiry into the nature etc. of fevers, p. 150. seq.

27) Klinische Versuche, S. 15.

28) Rat. med. T. II. p. 30. T. VII. p. 22.

29) Vermischte medic. Schrift. St. II. S. 216.

30) Mém. de la société roy. de médec. T. III. p. 23.

male calor vernus sequebatur, quod confirmat WINTRINGHAMVS. 31)

In descriptione quidem variant auctores; nostra tamen ea est, quae omnibus singulisque communia contineat phaenomena. Hanc diversitatem multi explicant ex variis morbi *complicationibus* et varietatibus. 32) Varietates tres agnoscit HEUVELLVs, 33) simplicem nimirum, malignam et inflammatoriam. Complicationem inflammatoriam bis observavit STOLLIVS: primum quidem febres lentae nervosae sub specie dysenteriarum comparebant 34); deinde transferunt in inflammationem, stipatam exanthemate miliari. 35) Idem auctor statum phlogisticum cum febribus hisce complicatum vidit, absque inflammationibus singularum partium, maxime vero in viris. 36) Cum febre biliosa aut gastrico statu complicatam observa-

vit

31) Comment. de morbis quibusdam. S. 324.

32) DANIEL systema aegritud. T. II. p. 13. BURSER. I. c. § 280.

33) Tentamen nosologicum, p. 228.

34) Rat. med. T. IV. p. 192.

35) Ib. T. VII. p. 22.

36) Ib. T. II. p. 35, 36.

vit FINKIVS 37). GRANTIUS 38) tamen
 symptomata fere nunquam variare, five fit ga-
 strica, five atrabiliaria five phlogistica diathe-
 sis, nobis persuadere conatur.

II.

AETIOLOGIA.

6.

CAUSAE PRAEDISPONENTES.

Quod ad causarum investigationem attinet,
 concedo omnino, nos prius posse de remotio-
 rum i. e. praedisponentium et occasionalium,
 causarum natura certiores fieri, quam de cau-
 sa proxima, seu essentia morbi. Ea maxime
 subiecta huic morbo favent, quae debilibus
 nervis, corpore laxo et sanguine praetenui
 sunt instructa, quae vigiliis, evacuationibus
 nimis, venere, studiis aliisque commissis in
 victu erroribus sunt enervata. In his enim
 teneritudo fibrarum nimiam intentionem virium,
 earum

37) De morb. biliol. anomal. p. 101.

38) L. c. p. 151.

earum denique lapsum producit, aut laxitas fibrarum per se quidem cum virium exhaustio-
ne iungitur. Requiritur itaque! tales constitu-
tiones haud gravem sed minoris tantum mo-
menti causam occasionalem, ut morbus produ-
catur. Dum vero causa epidemica adest, fere
nulla praedispositio requiritur, sed plerique
homines, sine subiectorum, aetatum, sexuum
differentia, febre corripuntur solent.

7.

CAUSAE OCCASIONALES.

Inter causas occasionales primum sibi
vindicat locum aër impurus, mephiticis vapo-
ribus repletus, aut saltim inclusus, nec reno-
vatus. Hinc in nosocomiis et carceribus, in
navibus et castris tam frequens est morbus, ut
cum febribus malignis hic quoque oborientibus
nonnunquam fuerit commutatus. 39) Humi-
dos quoque vapores e terra verno tempore
prodeuntes non raro huic feбри ortum praebe-
re, credidit BVCHANIVS. 40) Cibos prae-
terea digestu difficiles, ut fungos, melones,
cucu-

39) BURSER. l. c. §. 279.

40) L. c. p. 223.

cucumeres, et potulenta vapida, aut denuo fermentantia, ansam exhibere posse ut febris lenta nervosa oriatur, varii auctores tradunt. Materies quoque variae repulsae, exanthemata retrogredientia, ulcera praepostere exsiccata, arthritis atonica, 41) plica polonica demum, iuxta amicum venerabilem FONTANIVM, 42) inter causas occasionales militant. Ut denique summatim loquar, id omne occasionalis causae vices gerit, quidquid debilitat, enervat, fibris teneritudinem aut laxitatem imperdit, aut lymphae degenerationem producit.

8.

CAVSA PROXIMA.

Ut enim missas faciam varias de essentia huius morbi hypotheses et theorias, quas hic quidem singulatim recensere superfluum mihi videtur; eam habeo maxime probabilem theoriam febris lentae, quae *teneritudinem* et *debilitatem systematis nervosi, lymphatici et irritabilis*, tanquam causam proximam accusat. Nimisne audax sum, dum contendo, omnia phaeno-

41) SELLE pyretol. p. 322. ed. 1790.

42) Med. chirurg. Abhandl. N. 1.

phaenomena, omnes caussas remotiores, ipsamque curationem eo collimare, ut debilitatem illam et teneritudinem fibrarum sensilium, et irritabilium, et congruam semper cum hisce vitiiis systematis lymphatici debilitatem, manifestent, et veram esse morbi causam proximam indicant? — Quid quod systema lymphaticum cum nervoso et sensibili adeo arcte cohaeret, ut, affecto hoc, semper et illud patiat, curationis item regulae non possunt non utrique affectui adaptari!

Hinc lymphae illa degeneratio, cuius testimonia multi viderunt, ideoque etiam eandem appellarunt proximam morbi causam: 43) hinc acrimonia illa sanguinis, quam ex Gas quodam deleterio explicare conatus est ARMSTRONGIUS. 44) Ex eodem fonte quoque derivanda dissensio illa inter auctores de loco huius febris in systemate naturali. Falluntur quidem meo iudicio, qui nil esse nisi gastricam hanc febrem contendunt, sicut ii errant, qui mere pituitosam faciunt.

Dige-

43) HUXHAM, l. c. NEIFELD l. c.

44) Medical, Essays, p. 10.

Digestionis organa omnino afficiuntur, dum systema nervosum patitur, quia centrum huius systematis in plexu gastrico assumi potest. Sordes omnino adsunt, nec vero tamquam verae causae, sed velut effectus tantum a me considerantur. Pituitae redundantia et conge-
 siones serosae iisdem argumentis patefiunt.

III.

P R O G N O S I S.

9.

GENERATIM.

Non acutissimum morbum esse, iam supra monebatur: durat enim per integras septimanas, imo menses; licet NEIFELDO 45) non crediderim, etiam per annos posse protrahi. — Viris ceterum velocior decursus quam mulieribus, cum illorum fibrae ad laxitatem haud adeo pronae sint, quam harum. 46)

Per

45) Rat. med. morb. p. 196.

46) STOLL I, c. T. II, p. 36.

Per se quidem malignus morbus non est; praefertim vero benignus, dum non epidemice sed sporadice occurrit; ut et simplex benignior quam complicatus. 47) – Sanitate febrem hanc terminatam in praxi decerni, ipse bis observavi. In epidemia ea, quam WEIKARDVS observavit, fere omnes fervabantur. 48) – Interea tamen animadverterunt varii auctores, exantlato morbo aegros diutius languere, in relapsam quoque pronos esse. 49) Male curatas has febres pedissequas habere hecticas plerumque, contendit BAGLIVIVS. 50)

IO.

SIGNA SALVTIFERA.

Mador cutis universalis; pulsus ex depressiori et languidiori elatior et fortior; item regularis, qui antea intermittens fuerat: urina ex pallido citrea, enaeoremate pellucido, mox in hypostasin leviozem, acuminatam, mobiliozem

47) BURSER. l. c. p. 281.

48) l. c.

49) STOLL l. c. T. II. p. 41.

50) De salinae natura. Opp. p. 424.

rem transeunte, praedita: alvus laxa, nec nimis aquosa, nec obstructa: animus sibi confians; — haec sunt phaenomena criticos naturae conatus indigitantia. Speciatim vero vomitus salutaris observabatur a variis auctoribus, qui capiti levamen afferret et fallacem faciei ruborem in pallorem salutiferum converteret. 51) *Urinam* criticam vidit MORGAGNIUS. 52) *Alvum* humidam et veram diarrhoeam varii auctores, praesertim in complicatione gastrica, salutarem descriperunt. 53) *Ptyalismus* morbum frequenter solvisse dicitur. 54) *Sudores* quoque per aliquot dies contingentes febrem, quae in lymphatico systemate sedem habet, terminant. — Eruptio exanthematum, praesertim *miliarium*, quandoque est critica, dum sero contingit, alvo nempe repurgata, et inter sudores spontaneos, neque dum regiminis calefacientis sequela est. 55) *Aphthae* bonae, dum post signa coctionis apparent, nec

B 2

circu-

51) STOLL. I. C. T. II. p. 35. 39.

52) I. C.

53) BURSER. I. C. §. 275.

54) DON. MONRO I. C. HUXHAM. I. C. p. 89.

55) DON. MONRO I. C. STOLL I. C. p. 34.

circulo livido cinctae, sed albae sunt, nec recrudescunt. 56) *Parotides criticae*, si quodammodo durae, sensim elevantur et circulo rubro circumdantur, si nec retropellitur materies in iis cocta, sed conatibus naturae vel hac vel aliis viis, e g. diarrhoea, evacuatur. 57) — Qui quarto die post evacuationes sudabant, septimo sine febre iudicabantur, aut febris intermittens naturam adipiscebatur. 58) *Raro gangraena* circa coccygem et nates orta morbum solvit. 59)

Inter signa coctionem et instantes evacuationes criticas indicantia recensentur pustulae circa labia erumpentia: 60) surditas cum dolore cutis contingens, quae ptyalismum aut parotides annunciat; 61) lingua rubra et humida

56) BURSER. l. c. §. 281.

57) BURSER, l. c. §. 303. ACRELL. Comment. von Edinb. Th. I. S. 496.

58) GRANT. l. c. p. 174.

59) BURSER. l. c. §. 281.

60) BURSER. l. c. §. 281.

61) *Clift.* WINTRINGHAM l. c. p. 145.

mida circa octavum aut decimum diem: 62)
 Ischuria denique urinam criticam praefagiens. 63)

II.

SIGNA MALI OMINIS.

Quemadmodum alvus laxa et mador cutis, iusto tempore apparentia, boni ominis sunt, ita diarrhoea aquosa, colliquativa malum augurium facit 64) et sudores in initio contingentes deliria praefagiri visi sunt. 65) STOLLIVS neminem facile vi morbi succubuiffe, nisi qui alvi fluxu e medio tolleretur, observavit. 66) Utina tenuis hypostasi nulla conspicua, aut in qua ex enaeoremate mox nubecula fit, et deliria et convulsivos motus et malum eventum praenunciat. 67) Aphthae periculosae, atrae lividae, circulo livido cinctae, absque levamine contingunt. Sic parotides saepe

62) SIMS on epidemic disorders, p. 151.

63) BURSER. l. c. §. 281.

64) STOLL l. c. p. 33.

65) MORGAGNI l. c.

66) l. c. p. 34.

67) SIMS l. c.

pe ex convulsionibus aut malis congectionibus oriuntur, et molles sunt, subito intumescunt, fluctuant, circulo livido cinctae, mox subsidunt et ad alia loca convertuntur. 68) - Inter mala signa pertinent porro anima frigida, convulsiones pertinaces, cutis arida, terror et desperatio, mortis continuus metus, dysphagia et singultus, extremorum frigus cum summa debilitate. etc.

IV.

C U R A T I O.

12.

G E N E R A T I M.

Quamquam saepe solis naturae conatibus morbus penitus solvatur, (§. 9.) natura tamen soli non committenda curatio, quippe cum plerumque adeo labefactentur vires, ut a criticis earundem conatibus fere nihil sit expectandum. *Prima* generalis regula in febre curanda

68) BURSER. I. C. §. 303.

randa est, ut *lente festinemus*: methodus enim pessima, quae variis stimulantibus febrim adgreditur. 69) - *Secunda*: si in alia quadam febre, certe in hac simplicior methodus ceteris praeferenda, quippe cum in hac tumultuaria methodo mirum quantum nocemus. 70) - *Tertia*: methodus medendi varia sit, pro varia complicatione, pro diversa anni constitutione. Hinc aeger singulus remedia, eorum commixtionem, et se invicem diversimodo excipientium ordinem, eumque in aliis alium, docere debet. Nulla medicina omnibus et singulis hac febre detentis ex aequo convenit, vixque ullibi minor reperiundi remedii specifici, aut methodi saltem stabilioris spes affulget. 71)

Indicationes vero sequentes formare licet in plurimis huius febris casibus: *primo* coctio promovenda, *secundo* evacuanda obstacula crassum aut saburra, *tertio* vires erigendae et putredo avertenda.

13.

69) STOLL l. c. T. VII. p. 169.

70) BURSER. l. c. §. 291.

71) STOLL. l. c. T. II. p. 35.

COCTIO PROMOVENDA.

Absque coctionis negotio nulla febris solvitur: hinc et in hac febre omnis lapis movendus, ut, quomodocumque hic id fieri possit, haud ordinata virium actio et tumultuaria sedetur, obstacula omnia removeantur et viae aperiantur, quibus excretio contingere possit. Cumque stases in lymphatico systemate et spastici affectus in systemate irritabili praepimis adsint, id agendum, ut resolvendo, relaxando et humectando coctio permoveatur. Huc pertinent imprimis *externa remedia*, quae, superficiei corporis admota, eam humectant et relaxant. Efficiunt hoc prae ceteris *fomentationes* pedum tepidae, quae ad 60° FAHR: applicantur et egregium usum praestant, dum madorem cutis proliciant et somnum procreant. 72) Quodsi vero calor fomentorum supra notatum gradum ascendit, plus stimulant, quam relaxant. Hunc effectum quoque balnea tepida producant, quae summi momenti in initio febris

72) HOME I. c. p. 37.

febris lentae nervosae sunt, ut coctio promoveatur. 73)

His remediis, quae coctionem promovent, adnumero insuper *venaesectionem*, quam evacuantem scopo in hac quidem febre adhibere non fas est. Magno illo SYDENHAMO debemus regulam de praemittenda venaesectione cuicunque purgationi. Sic loquitur Hippocraticus auctor: 74) „Constanter assero phlebotomiam esse necessariam in qualibet aëris constitutione, quantumlibet mos iam obtineat exhibendi cathartica ante debitam venaesectionem, vel, quod adhuc est periculosius, ea penitus omissa. Licet enim obiciatur, faeculentias in primis viis stabulantes toties in vacuas venas propelli, quoties detrahitur sanguis, alvo non prius subducta, certissimum tamen est, evacuationem, quam isti praemitti volunt, nullo modo refarcire posse iniuriam sanguini illatam a tumultuante cathartico phlebotomiae praemisso.“ Venaesectionem in hac febre iam adhibuerunt Arabes, dum scilicet rubra esset
urina

73) BISSETTS Verſuche und Bemerk. Th. I. S. 65.

74) Epist. 1. responſor. opp. T. I. p. 195.

urina et phlogisticus sanguinis status. 75) Cris-
 sin promoveri inde exi o modo demonstravit
 GRANTIVS. 76) Evacuantibus semper prae-
 mittit, licet parcam venaesectionem, et potius
 periclitandi gratia, STOLLIVS: 77) utilem
 eandem invenit in hemitritaea lymphatico-ner-
 vosa POVPE' DES PORTES. 8) Licet
 concedamus BVCHANIO, 79 venaesectionem
 temere admissam vehementer nocere posse;
 pro habitu tamen, aetate, anni constitutione
 et complicatione morbi summe necessariam ef-
 fe, fatendum. Dum spastici autem adsunt af-
 fectus, dum pulsus iam languet, nec vera ple-
 thora adest, sed manifesta indicia systematis
 nervosi affecti urgent, periculum summum ex
 venaesectione expectandum. 80)

Resolventibus nauseosis coctio egregie pro-
 movetur. Hinc varia remedia in primo stadio
 com-

75) EBNSINA lib. IV. fen. I. tr. 2. c. 53.

76) l. c. p. 178. seq.

77) l. c. T. II. p. 38.

78) Hist. des maladies de S. Domingue, T. II. p. 246.

79) l. c. p. 227.

80) BURSER. l. c. §. 283.

commendant auctores, quae huic scopo favent.
 HOMIUS pulverem Iacobi, ad grana IV - V,
 ter de die, et tartarum emeticum ad grani
 unius tertiam partem omni trihorio propinan-
 dum suadet. 81) Resolventia quoque varia
 laudat in primo statu STOLLIVS. 82)

Victus ratio inprimis ita dirigenda, ut
 resolutio contingat et coctio promoveatur.
 Diaeta antiphlogistica, potus iugis emollien-
 tium, saponaceorum, feri lactis potus libe-
 ralis, laudantur a variis auctoribus, inprimis
 a GRANTIO. 83)

Opium denique, quamvis ab HVXHA-
 MIO et BURSERIO carpatur, quod conge-
 stiones versus caput excitet, egregium ta-
 men usum praestat ad somnum conciliandum et
 coctionem promovendam, praesertim dum cum

C 2

resol-

81) l. c. p. 52.

82) l. c. T. II. p. 38. 39.

83) l. c. p. 252.

resolventibus, nauseosis iungitur, testibus HOMOIO 84) et CAMPBELLIO. 85)

14.

EVACVATIO INSTITVENDA.

Prima evacuandi methodus, quae a veteribus auctoribus in hac febre laudabatur, est *diaphoretica*. Laudant autem praepimis BALLONIVS 86) et HVXHAMVS. 87) Cum vero tantum absit, ut sudoribus multi morbi iudicentur, ut potius summa inde debilitas saepius consequatur, sub duabus tantum conditionibus diaphoresis erit promovenda: 1. dum signa coctionis in cute et urina et pulsu iam praecesserint, nec morbus gastricus fuerit complicatus, nec primum adfuerit stadium. 2. dum non stricte sic dictis diaphoreticis, sed potius cardiacis, roborantibus, antisepticis hanc evacuationem prolicimus. De his autem deinde sermo erit.

Secun-

84) l. c. p. 59.

85) l. c.

86) Consil. 58. T. I. p. 251.

87) l. c. p. 84.

Secunda methodus evacuandi versatur in eliminanda saburra primarum viarum, quae vel alvo subducitur, vel per os eiicitur. Eccoproptica, leniter alvum ducentia, plerique auctores laudant, cum egregio modo coctionem promoveant et saburram eliminant, ita, ut nulla debilitas consequatur. 88) Lenis diarrhoea semper promoveatur, cum grave periculum instat, si supprimantur excretiones. Clysmatibus hoc praecipue perficere studet HUXHAMMIVS. 89) Purgantia autem fortiora merito damnant omnes auctores in febre, cuius essentia in debilitate et teneritudine fibrarum versatur: impediunt enim coctionis negotium, obstant aliis excretionibus et debilitatem eam producant, quae cum nulla crisi consistere potest. 90)

Vomitoria autem utilia a plerisque auctoribus praedicantur, multis solventibus praemissis

88) SIMS l. c. p. 156. WINTRINGHAM l. c. §. 325.
MEAD monit. et praec. med. T. I. p. 145.

89) l. c. p. 84.

90) DON. MONRO l. c. HUXHAM l. c. p. 83.

missis, et corpore ad eadem parca phlebotomia
et iugi potione emollito. 91) Cavendum tamen,
ne varia phaenomena, quae emeticum suadent,
ab inflammationibus occultis pendeant, neque
alia adsint obstacula emeticorum. 92) Varii
auctores emetico cardiacum, imo ipsum spiri-
tum frumenti, praemittunt, 93) ne debilitatem
noxiam producat evacuatio, quod vero, ni no-
xium, tamen superfluum esse arbitror.

15.

VIRES EXCITANDAE.

Caput vero totius curativae methodi com-
plectitur virium roborationem et excitationem,
quippe quae *Idionεδυνας* in hoc morbo patiu-
tur. Fit autem hoc *vel* diaeta *vel* remediis
et externis et internis.

Sicut in initio antiphlogistica diaeta ne-
cessario requiritur ad coctionem promovendam
et evacuationes praeparandas, sic in progressu
morbi

91) STOLL. l. c. T. II. p. 18.

92) BURSER. l. c. § 287.

93) BURSER. l. c. §. 296. TARANGET *épidemie ob-
servée au village de Pont à Rache. Paris 1790.*

morbi diaeta vinosa, corroborans summi momenti esse videtur. Vini rhenani usus a plerisque auctoribus, tanquam unicum aut praecipuum remedium in hac febre, laudatur, neque absque eo, dum repurgatae sunt primae viae, facile posse febrem fugari, conceditur. — Frigidus aer, qui a SIMSIO laudatur, summa tamen cautela admittendus, quippe qui excretionibus suppressendis ansam praebere potest. 94) Eodem modo iudicandum quoque de aquae frigidae potu, quae quidem vires eximio modo excitare, alioquin vero etiam suppressere excretiones potest.

Inter externa remedia ceteris palmam praeripiunt *vesicatoria*: praesertim vero in debilitate universali, in soporoso statu, 95) dum cordis motus labefactatus cum dyspnoea, anxietate et delirio adest, 96) dum surditas, diarrhoea colliquativa aut angina accedunt. 97) Irritabilitate autem magis exaltata
et

94) BURSER, l. c. § 298.

95) BUCHAN, l. c. p. 228.

96) PERCIVAL medic. essays, Vol. II. p. 240.

97) Medic. essays of Edinb. Vol. IV. n. 23. STOLL
l. c. T. II. p. 33. 34.

et in spasticis affectibus, vitanda vesicatoria, quippe quae spasmos augere solent. 98) Quamquam STOLLIVS 99) suppurationem locorum, quibus vesicatoria applicata fuerant, promovere nolit, non negandum, saepe summe proficuum esse eiusmodi suppurationem succedaneam, testibus PERCIVALIO 100) et BURSERIO. 1)

Cortex peruvianus summam meretur laudem in curandis his febribus, si modo debitae evacuationes praegressae fuerint, si vera adest debilitas 2), si sine siti et dyspnoea aeger est, si tremores totum corpus occupant, 3) si denique verae remissiones et sudores debilitantes adfunt. 4) Noxius tamen cortex in principio morbi, aut dum pulsus durus et tensus est, aut dum primae viae saburra occupantur: noxius deni-

98) PERCIVAL I. c.

99) I. c. T. II. p. 39.

100) I. c. p. 260.

1) I. c. §. 288.

2) STOLL I. c. T. II. p. 40.

3) BOHE I. c. p. 20.

4) DON. MONRO I. c. p. 113.

denique plerumque in pulveris forma, cui
STOLLIVS substituit decoctum.

Quod *camforam* attinet, egregium remedium esse in hac febre, concludere possumus ex natura cognita. Cum enim effectus huius medicamenti praecipue complectantur primum languorem, deinde vero irritationem partium solidarum: 5) excitandi scopo omnino adhiberi potest in febre ex debilitate et laxitate ortum ducente. Dum pulsus itaque languidus et mollis est, camfora exhibenda, praesertim aceto et gummi arabico nupta. 6) Dum vero pulsus durus tensusque est, et subsultus tendinum aliique spastici affectus adsunt, camfora potius cum opio aut moscho iungenda, aut hic solus eligendus.

Moschus enim, quantopere saepius proficit in febribus omnibus nervosis, confirmant omnes medici: exhibeatur modo dosibus liberalibus, sicut BVCHANIVS quater de die scrupulum unum offert. 7)

Com-

5) MURRAY, apparatus, medicam. Vol. IV. p. 487.

6) Neues verbeß. engl. Dispensat. Th. II. S. 857.

7) l. c. p. 224. QVARIN meth. med. febr. c. IV. p. 55.

Commendant auctores praeter modo dicta remedia et *serpentariam virginianam*, et *sal cornu cervi*, et *valerianam sylvestrem* et *arnicam* et varia alia remedia, quae vel sedando spasticos motus, vel excitando vires vitales agunt et egregium usum praestant. —

Tincturam cantbaridum, quam sero lactis dilutam primus commendavit HILLARIVS ⁸⁾, ego quidem exhibere nollem, cum securiora, eaque praestantiora huic substituere possimus remedia. — *Acida* autem, praesertim vegetabilia, et mineralia dulcificata antisepticis roborantibus iuncta, egregium usum praestant ad vires excitandas.

16.

De symptomatibus curandis aliquid addere superfluum iudico, quippe quae medici attentionem non valde merentur, facileque fieri potest, ut debellato morbo, etiam symptomata curentur.

⁸⁾ Diseases of Barbados, p. 219.

1078

PICA

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
FEBRE
LENTA NERVOSA,

QVAM
CONSENSV FACVLTATIS ILLVSTRIS MEDICAE
IN ALMA FRIDERICIANA,

PRO
SVMMIS IN ARTE MEDICA
ET
CHIRVRGICA HONORIBVS LEGITIME IMPETRANDIS
DIE VIII. IVN. MDCCXCII.

H. L. Q. S.
PVBLICE DEFENDET,
AVCTOR
MICHAEL WOLFGANGVS AKOZLOWSKI
POLONVS,
CHIRVRG. ET ART. OBSTERRIC. MAGISTER
CELSISS. PRINCIPIS NICOLAI
A RADZIWILL ARCHIATER

HALAE SAXONVM
LITTERIS HENDELII.

